

Ova Revija, kao i prethodna iz 1968. uglavnom tretira problematiku iz svjetske socijalne historije 19. i 20. vijeka. Članci u ovoj reviji mahom su pisani na osnovu neobjavljene i objavljene arhivske građe, što reviji daje posebnu serioznost i uvrštava je u ugledne evropske historijske časopise. Zbog interesantne problematike koju sadrže ove tri sveske, osvrnućemo se u kratkim crtama na njihove priloge.

U svesci 1. na prvom mjestu objavljen je članak Masona A. pod naslovom: *Vlada i generalni štrajk, 1926.* (The Government and the General Strike, 1926). Britanski generalni štrajk 1926. je bio važan momenat u historiji engleskog radničkog pokreta između dva svjetska rata. U tome štrajku važan činilac su bili engleski tredjunioni. Definitivna historija toga štrajka tek se piše, kaže autor, a ovaj članak je mali isječak iz te radničke borbe. Zbirka akata iz vladinog kabineta i ministarstva, otvorena za istraživače od 1967, omogućava da se ovaj štrajk sagleda iz novih uglova. Posebna je vidljiva uloga vlade 1925—1926. godine. Prije svega, tu je problem industrijske krize 1925. koju je vlada spriječila postavljanjem embarga na prodaju kamenog ugljena, odobrenjem novčane pomoći ugljenokopima i postavljanjem Kraljevske komisije za pitanje dalje budućnosti te industrije.

Članak tretira problem ugljene industrije (proizvodnja i plasman) u Engleskoj. U radničkom pokretu najjači je bio strukovni savez rudara koji je prihvatio borbu za ostvarenje svojih zahtjeva. Sa problemom plasmata uglja išao je problem sniženja nadnica što su odbili rudari. Dalje se razmatra politika vlade prema rudarima i samoj industriji i njene konkretne mjere za ublažavanje krize u rudarskoj industriji. Sva ta pitanja vlada je raspravljala na svojim sjednicama, kao i sam tok štrajka i donosila konkretne mjere.

Barker Rodney piše o Laburističkoj partiji i obrazovanju u duhu socijalizma (The Labour Party and Education for Socialism) predstavlja zanimljiv prikaz sistema obrazovanja počevši od socijaliste utopiste Roberta Owena, kroz volontarističke škole, razne nastavničke obuke u obrazovnim koledžima i na univerzitetu. Radnička obrazovna udruženja The Adult Schools i Plebs League (utemeljena u oktobru 1908), osnovana su od strane Trade Uniona i prerasla su u Centralni radnički koledž. Liga je bila u okviru Laburističke partije. Tim obrazovnim institucijama svestranu pomoć su pružili radnički prvaci. U daljem toku rada autor razmatra razne varijante obrazovanja: militarizam i obrazovanje, problem političkih uticaja itd.

Dosta velik rad objavljuje, D'Agostino Anthonyo: *Socijalistička inteligencija i »Radničke revolucije«: pogledi J. W. Machajskog.* (Intelligentsia Socialism and the »Workers' Revolution«. The Views J. W. Machajski). Revolucionarni pokret u ruskom dijelu Poljske je bio prvi početak aktivnosti Machajskog, kao intelektualnog radnika socijaliste, marksiste i poljskog patriote. Rođen je 15/27. XII 1866. u blizini Kielcea (Poljska). Pohađao je gimnaziju u mjestu rođenja, gdje je upoznao mladog Stefana Zeromskog, koji je postao jedan od najvećih poljskih novelista. Njih dvojica su se sprijateljili. U ideologiji mladog socijaliste bila je predominantna mješavina socijalnog radikalizma i poljskog patriotizma. Machajski i Zeromski su se ponovo sreli na Varšavskom univerzitetu, gdje su se povezali u konspirativnoj aktivnosti sa Savezom poljske omladine (*Zet*) i pomoćnom vodećom patriotskom organizacijom među poljskim emigrantima Poljska liga. 1888. Machajski prestaje biti aktivan u *Zetu* i počinje da se aktivira u *National-Socialist Commune*.

Ta grupa poljskih izgnanika u Parizu je bila začetak komiteta poljskih patriota, kao što je bio *Zet*. Međutim, lider Komiteta je insistirao da je spas poljske nacije u socijalizmu. Patriotski socijalisti nisu bili zadovoljni sa autonomijom u federaciji sa ruskom imperijom. U članku se dalje razmatraju neke teoretske postavke tog komiteta i njegovih članova, koji su imali svoje ideje.

Machajski je uhapšen u Zakopanom 1911. na kraju svoje aktivnosti u Poljskoj. Zakopanska afera ga je uvjerila u korisnost dobrovoljnog izгона u inostranstvo. Kada je izbila februarska revolucija u Rusiji, on je radio u jednoj pariskoj banci. Došao je u Rusiju u ljeto 1918. gdje je publikovao jedan broj revolucionarnog lista *Radnička revolucija*. Tu je Machajski spoznao da su boljševici bili nešto posebno. Po njegovom mišljenju, pad carizma je bio signal za seriju revolta protiv ondašnjeg društva. Autor dalje upoređuje poglede Machajskog sa stanovištima boljševika, Lenjina, Marksa, Engelsa i Komunističkog manifesta. Machajski je umro u Moskvi 1926. godine.

Norman McCord piše o *Primjeni amandmana zakona o siromašnim u Tyneside 1834. godine*, koji predstavlja važan izvor za socijalnu istoriju Velike Britanije u 19. v. (*The Implementation of the 1834. Poor Law Amendment Act on Tyneside*). Sv. 2.

Opširan je rad Thomasa A. Knappa *Njemačke partije centra i Reichsbanner. Studija jednog slučaja političkog i društvenog slaganja u Vajmarskoj republici*. Problem parlamentarnih organizacija u Njemačkoj poslije 1918. je interesantna pojava i presudna epizoda u priči o bolesnoj sudbini Vajmarske republike. Republika se poslije rata borila da ojača i okrijepi uz pomoć demokratske ljevice i organizuje u Reichsbanner. Istorija Reichsbannera nije samo jasna demonstracija »oštre odvojenosti od političkog antagonizma« u republici nego reflektuje unekoliko njemački politički razvitak u tzv. *zlatnim godinama* poslije 1924. godine; ravnoteža političke sile katolika-socijalista i vajmarske koalicije — Socijaldemokratpartije, Demokratske partije i Partije centra.

Reichsbanner je osnovan u februaru 1924. u sjenci krize prethodnih godina, od grupe Magdeburških socijaldemokrata predvođenih od strane Ota Hörsinga, predsjednika Pruske Saksomije. Reichsbanner je bio zamišljen kao branilac republike i protuteža desnom krilu parlamentarnog i pučističkog saveza. Od početka je bio konglomerat raznih pogleda, koji je imao cilj da probudi entuzijazam za republiku. U svom razvitku ta organizacija je imala i pokazivala razne dileme djelovanja između 1924. i 1930. godine. U težini svih problema Reichsbanner se izgradio u masovnu organizaciju koja je pokušala da ostane kompaktna osnova za tri vajmarske koalicione partije. Iz bojazni od mogućnosti »nacionalnog buđenja« — zaključuje autor — partije su se zaboravile u međusobnim obračunima, što je odvelo naciju u nacionalnu katastrofu 1933. godine.

Vincent Wright piše o *Reorganizaciji Conseil D'etat u 1852. godini. Studija o francuskoj eliti*. Conseil D'etat druge republike je bio raspušten 2. XII 1851. od strane Luja Napoleona. Iz članka se vidi sastav novog Conseila od januara 1852. socijalna struktura članova, školska naobrazba članova parlamenta, zatim sastav članova po karijeri, političkoj prošlosti itd.

Iz Engleske ekonomske istorije zanimljiv je članak Keitha Burgessa: *Tehnološke promjene u 1852. i otpuštanje radnika u Britanskoj tehničkoj industriji* (Technological Change and the 1852. Lock-out in the British Engineering Industry). Vrijeme od 1780—1850. je u stvari period brze industrijalizacije u Engleskoj. Inženjering u 19. v. je predstavljao dio industrijske revolucije. Članak je interesantan za one koji proučavaju ekonomsku istoriju i događaje koji su iz toga proistekli jer su uticali na radnički pokret. Uz obilatu upotrebu grafikona i statističkih analiza, članak je vjerno prikazao razvitak te industrije. Naravno, ovako moderni inženjering u industriji je uslovio otpuštanje radnika što je imalo svoju kulminaciju u 1852. godini.

William H. Maehl, JR je dao zanimljiv prikaz *Augustusa Hardiana Beaumonta: Anglo-American Radical 1798—1838*. Hardian je poznat kao druga figura u engleskom radikalizmu 30-tih godina 19. v. On je došao u Englesku iz Jamajke u ljeto 1835, a umro krajem januara 1838. Po porijeklu je Amerikanac, po odgoju Jamajkanac, a po usvojenju Englez. Za kratko vrijeme boravka u Engleskoj povezao se sa Londonskim radničkim udruženjem i onda otišao na sjeveroistok gdje je osnovao *Northern Liberator*.

On je postigao veliku i finansijski unosnu karijeru žurnaliste na Jamajci. Posredstvom svoga brata, povezao se sa kontinentalnim evropskim revolucionarnim

pokretom i postepeno se formirao u kritičara kolonijalnog ropstva. U isto vrijeme on je postao zagovarač demokratskih institucija. Ta nepopularna pozicija njegove reputacije sa Jamajke prisilila ga je da dođe u Englesku, gdje je nastavio karijeru kao radikalni žurnalista.

Beamont je rođen u New Yorku City-u 29. VIII 1798. Njegov otac je bio ljekar i služio je u štabu Britanske armije u vrijeme rata i američke revolucije. Augustus je sa 19 godina postao plantažer i samostalno se uzdizao čitanjem knjiga, što ga je u 20. godini života dovelo do činovnika kod jednog advokata u Kingstonu. Poslije te službe on se preonijentisao i osposobio za bavljenje žurnalistikom. Pokrenuo je neke listove koji su mu donijeli reputaciju, jer je branio plantažere. U januaru 1826. bio je poslan od svojih prijatelja u Englesku. U Londonu je objavio pamflet protiv kolonijalnog ropstva u Britanskoj imperiji. Po povratku na Jamajku, nastavio je da brani plantažere i borio se za ukidanje engleskog pritiska u kolonijama. On nikad nije branio ropstvo kao instituciju. Kroz taj rad počeo se baviti politikom i tako je započela njegova politička karijera. U julu 1827. izabran je u Opšti koncil za Kingston. Kasnije, u jesen, ušao je u kolonijalnu asambleju (skupštinu) za St. Elizabeth's.

Beamontovo učvršćenje u radikalnoj politici kristalizuje se između 1830. i 1832. godine. Iskustvo u politici je počelo njegovim putovanjem u Evropu 1830. godine, a kulminiralo je u revoltu robova na Jamajci 1831. godine, što ga je preokrenulo u radikalnog aktivistu. Svoje argumente je zasnivao na zahtjevima za parlamentarnu reformu i oslobođenje od ropstva u Engleskoj.

Njegova aktivnost je bila bogata u 1838. jer je putovao po Engleskoj, (Skotska, Lids) i držao predavanja i mitinge. Zbog izlaganja velikim naporima u vrijeme putovanja, navukao je bolest od koje je umro krajem januara 1838. godine.

Sveska 3.

Clara E. Lida piše o *Agrarnom anarhizmu u Andaluziji. Dokumenti o Mono Negrou*. (Agrarian Anarchism in Andalusia. Documents on the Mano Negra). 1883. špansko javno mnjenje se upoznalo sa velikim hapšenjima u provinciji Cadix i Sevilla od strane Mono Negra. Ponikla na agrarnom jugu, ta organizacija je optužena da je imala namjeru da obori špansku vladu i iskorijeni zemljoposjedničku aristokratiju Andaluzije. Organizovana kao seoska tajna organizacija, dobila je javni oblik s kojim je kao radnička organizacija mogla doći pod uticaj *Internacionalne radničke organizacije* (IWWA). Istakla je zahtjeve za agrarnu reformu i tako se transformisala u socijalnu stranku. Optužena je kao krivac za seriju zločina protiv zemljoposjedničke svojine i života zemljoposjednika i tako se lako preobrazila u »tajnu organizaciju otmičara, ubica i palikuća«. Zato je vlada i organizovala akciju protiv nje. Za nekoliko nedelja zatvori u glavnom dijelu andaluzijskih gradova su bili prepuni stotina radnika uhapšenih i optuženih da su pripadali sveopštem pokretu masa. Uskoro je postalo i jasno da Mano Negro ne može postati javna politička partija. Ipak, u španskom anarhizmu, Mano Negro je postala organizacija revolucionarnih Andaluzijaca.

Edmund Silberner prilaže rad: *Johann Jacoby 1843—1846. Prilog za istoriju predmartovskih (dogadaja)*. Johann Jacoby 1843—1846. Beitrag zur Geschichte des Vormärz.

Bernice Martin piše o *Leonardu Horneru: Portret tvorničkog inspektora* (Leonard Horner: A portrait of an Inspector of Factories). Horner je bio impresivna i uticajna ličnost kao prvi engleski tvornički inspektor sredinom 19. v. u tekstilnoj oblasti u Lankashiru. U radu se prvo izlaže njegov rani život i karijera, zatim uticaji na njega, privatni život, njegovi radovi itd. Vidljiv je njegov rad kao inspektora u tvornicama 1833—1859. godine. Na kraju su dati neki zaključci i primjedbe na ulogu Hornera u razvoju engleske socijalne i ekonomske istorije.

Pored članaka i rasprava, edicija sadrži dvije stalne rubrike: dokumenti i bibliografija. U drugoj svesci L. J. van Rossum objavljuje prvi put pismo Trockoga poslano holandskoj socijalistkinji Henriette Roland Holstom početkom 1916. koje je interesantno za odnose između Lenjina i Trockog u 1916. i rad Cimervaldske ljevice. (Ein unveröffentlichter Brief Trockijs von Anfang 1916). U trećoj svesci Rudolf de Jong prilaže biografske i bibliografske podatke Maksa Nettlaui, mart 1940. Biographische und bibliographische Daten von Max Nettlau, März 1940.

Na kraju svake sveske prilaže se odabrana najnovija bibliografija s područja socijalne istorije iz raznih zemalja i kontinenata. Svaka od bibliografskih jedinica popraćena je kratkim sadržajem knjige.

Uroš NEDIMOVIC